

Manual de desobediència civil: de Luther King a les 'primaveres àrabs'

Primeres pàgines del llibre 'Manual de desobediència civil', traducció al català de 'This is an uprising', de Mark i Paul Engler, que acaba de publicar Edicions Saldonar

Mark Engler i Paul Engler

Martin Luther King és detingut per la policia a Montgomery, Alabama, el 1958 / AP - WIKIMEDIA COMMONS

Quan a principis de gener de 1963 Martin Luther King i una dotzena dels seus principals assessors van arribar al centre de recés de Dorchester a prop de Savannah, Geòrgia, l'estat d'ànim del grup era pessimista. **Els organitzadors acabaven de patir una de les seves grans derrotes, i no es podien permetre tornar a fracassar.** Estaven a punt d'arriscar les seves vides impulsant una important sèrie de protestes contra la segregació en una de les ciutats més ominoses del sud dels Estats Units: Birmingham, Alabama. **Van decidir que aquesta vegada traçarien un pla per guanyar.**

Al llarg de l'any anterior, la Conferència del Lideratge Cristià del Sud (SCLC) de King es va implicar en una campanya pels drets civils a Albany, Geòrgia, una ciutat petita al sud-oest de l'estat. Allà, els mesos de manifestacions van acabar amb la detenció de més de dos mil participants. No obstant

això, al final, la premsa nacional es va centrar en la cautela i el seny que van mostrar les autoritats segregacionistes de la ciutat. El *New York Times* va destacar “la bona gestió de les protestes racials per part de la policia” a Albany, mentre que una altra publicació va ressaltar que “no va caure ni una barrera racial”.

A Dorchester, King va reunir el seu cercle íntim per reagrupar, reflexionar i planificar estratègies. Entre els presents hi havia Ralph Abernathy, el millor amic i conseller espiritual de King, i Wyatt Tee Walker, el director executiu de trenta-tres anys de l'SCLC. També hi havia Dorothy Cotton i Andrew Young entre els assistents. Malgrat que encara eren considerats com a membres júnior dins de l'organització, la seva influència era cada vegada més gran. Cotton, que ja era una persona clau en els programes de formació de l'organització, va ser una de les poques dones que van entrar a formar part del comandament de l'organització, dominat per homes. Per la seva banda, Young era la veu moderada de King: un contrapès per als assessors més radicals del líder. Aquests radicals incloïen James Bevel, un veterà del Comitè Coordinador No-violent d'Estudiants (SNCC), que s'havia guanyat la reputació d'expert en la mobilització d'estudiants per fer segudes i altres actes de resistència amb un gran impacte.

El grup va revisar el fracàs a Albany i va planificar el moviment següent. Amb aquesta finalitat, van començar a establir les bases d'un pla audaç que s'aplicaria els mesos posteriors. Actualment, la seva estratègia es coneix a vegades com 'el model Birmingham'. Però al principi, quan els preparatius només els coneixia un grup reduït de persones, el pla es denominava 'Projecte X', i més endavant 'Projecte C'. **La 'C' de 'Projecte C' significava confrontació.**

“Potser alguns no en sortirem amb vida, d'aquesta campanya”

El 1963, Birmingham tenia una merescuda reputació com a baluard del racisme reaccionari. Les cases i les oficines dels líders locals pels drets civils patien atemptats amb explosius tan sovint que un important barri negre es coneixia com a 'Dynamite Hill'. Pocs anys abans, havien atacat el cantant afroamericà Nat King Cole durant una actuació a l'auditori municipal de la ciutat: diversos membres del Consell de Ciutadans del Nord d'Alabama, un grup supremacista blanc, van pujar a l'escenari i el van treure a cops del piano abans que el personal de seguretat pogués rescatar Cole del mig del tumult. El músic va afirmar que no tornaria a actuar mai més al Sud. Posteriorment, després que una ordre judicial decretés que, a partir del 15 de gener de 1962, els seixanta-set parcs i les vuit piscines públiques de la ciutat haurien d'estar oberts a persones de totes les races, el responsable de seguretat pública, Eugene Bull Connor, va anunciar que ell preferia simplement tancar les instal·lacions abans que permetre que els residents negres les utilitzessin.

Conscient del terreny perillós en el qual estaven a punt d'entrar, King es va adreçar als seus assessors en un moment solemne durant el recés. “Crec que tots els presents hauríeu de reflexionar intensament i decidir si voleu participar en aquesta campanya”, va afirmar. **“Us he de dir que, al meu parer, algunes de les persones que estem avui aquí reunides no en sortirem amb vida. I vull que ho penseu bé”.**

Malgrat els perills que hi havia, els organitzadors van creure que la campanya podia provocar un ressò mediàtic important que colpiria la consciència de tot el país. La seva intenció, tal com King va escriure més tard des dels confins de la presó de la ciutat de Birmingham, era “crear una situació tan plena de crisi” que el furóncol de la segregació, massa sovint ignorat, s'obrís i tot el seu “pus repugnant” quedés exposat “a la llum de la consciència humana i en l'aire de l'opinió nacional”.

La idea de crear una crisi pública no era simplement un objectiu retòric per als assistents al recés.

De la mateixa manera que la recerca d'un conflicte no-violent no era tan sols una qüestió de tenir la convicció moral o la resolució espiritual adequades. El 'Projecte C', tal com es va concebre a Dorchester i després es va desenvolupar al llarg dels següents mesos de planificació d'aspectes bàsics, incloïa càlculs molt detallats. Per tal d'obligar els propietaris de comerços i les autoritats de la ciutat a abolir la segregació del districte comercial del centre de Birmingham, la campanya crearia **una ambiciosa combinació de diferents tàctiques** que ja s'havien utilitzat abans: la pressió econòmica duta a terme contra els comerciants durant el boicot d'autobusos a Montgomery, les impressionants segües en taulells de locals comercials que es van produir en ciutats com Nashville el 1960, l'estratègia d'emplenar les presons amb detinguts a Albany. Aquesta vegada, els organitzadors volien ajuntar aquestes tàctiques per dur a terme un atac en múltiples etapes que el sociòleg i historiador expert en drets civils Aldon Morris després descriuria com "**un exercici meticulosament planejat de disrupció en massa**".

King va assignar a Wyatt Walker, un astut estrateg i exigent administrador, la tasca de dirigir els preparatius. Mentre traçava el mapa del camp de batalla, Walker va cronometrar exactament l'estona que trigarien els participants a caminar des de la seu del moviment, que era l'església baptista del carrer 16, fins a les diverses botigues i instal·lacions públiques seleccionades com a objectius principals, secundaris i terciaris de la campanya. De la mateixa manera, els organitzadors de l'SCLC van preveure els moviments legals probables dels seus oponents, i van sospesar les conseqüències que representaria incomplir qualsevol ordre judicial que els poguessin imposar. **Van calcular els costos de les fiances de la presó i van planificar quant de temps haurien de quedar sota custòdia els activistes detinguts abans de pagar la seva fiança:** tot programat per mantenir les cel·les de la presó ben plenes. Walker i d'altres van estimar el valor de negoci que perdrien els botiguers de Birmingham en diferents nivells d'efectivitat del boicot, i van debatre quines pèrdues serien suficientment convincents per aconseguir que els empresaris eliminessin els rètols de 'Només blancs' dels emprovaradors i els lavabos de les seves botigues.

Els activistes pels drets civils s'imaginaven que, amb la protesta en massa a Birmingham, podrien esquerdar la sòlida fortalesa dels segregacionistes, i d'aquesta manera aconseguirien obrir les comportes per al canvi a escala nacional. Si tingués èxit, argumentava King, la campanya "**posaria les forces en moviment per canviar el curs de la campanya per la llibertat i la justícia**".

Abans dels fets, la majoria de gent hauria considerat que el pla de l'SCLC per a la confrontació a Birmingham no tenia ni cap ni peus. El gener de 1963, Martin Luther King acabava de fer trenta-quatre anys. Havien passat set anys des que l'èxit del boicot d'autobusos de Montgomery de 1956 l'havia llançat a l'escenari nacional. Des de llavors, tant els oponents conservadors com les organitzacions pels drets civils rivals havien plantejat dubtes sobre l'eficàcia del seu lideratge. Algunes fundacions que havien finançat l'SCLC estaven insatisfetes, i la gent no tenia una idea clara del rumb de l'organització.

Entre les persones properes a King, predominava la consciència de la precària posició del seu líder. Per això es van adoptar mesures per compensar-ho. Mentre que els membres del personal de l'SCLC normalment interactuaven dient-se pel nom de pila, Walker va insistir perquè sempre es referissin al seu president com a 'Dr. King'. "Això era important perquè ell era molt jove, i tenia l'aspecte encara de més jove", escriu Andrew Young. "Si nosaltres no li mostràvem un respecte exagerat, hi havia el perill que els altres tampoc l'hi mostressin".

Més enllà dels dubtes sobre el lideratge de King, la idea que es podia organitzar una "crisi" en massa —que **una gran revolta podia sorgir no com el producte desestructurat de l'esperit d'una època sinó com un esforç planificat**— creava recels. Els moviments socials en general no estaven ben considerats, i els intel·lectuals de l'època dubtaven en particular de la resistència no-violenta. Consideraven que l'exemple de Gandhi a l'Índia no es podia aplicar en un país com els

Estats Units, i no preveien que es pogués repetir l'èxit del boicot d'autobusos de Montgomery.

Policies amb gossos atacant els manifestants antiracistes a Birmingham, Alabama, el 1963 / BILL HUDSON - AP

“La històrica revolta pels drets civils que va agafar per sorpresa gran part del país no va ser una anomalia sociològica”

Quan finalment es va impulsar la campanya de Birmingham el 3 d'abril de 1963, va quedar demostrat que els meticulosos càlculs del 'Projecte C' eren sòlids. En només sis setmanes, les tensions que bullien a Birmingham van esclatar en un esdeveniment que va omplir titulars arreu del país. Tal com argumenta l'historiador Michael Kazin, **les escenes de gossos policia mossegant manifestants desarmats i de canons d'aigua llançats contra els estudiants** “van convèncer un gran nombre de blancs, per primera vegada, a donar suport a la causa de la llibertat dels negres”.

Les versions populars de la història de Birmingham, que tendeixen a centrar-se només en el clímax de la campanya, sovint passen per alt els preparatius que van començar a Dorchester. Però les implicacions d'aquesta planificació són molt importants. La històrica revolta pels drets civils que va agafar per sorpresa gran part del país no va ser una anomalia sociològica. Tampoc va ser casualitat que el xoc amb els segregacionistes posés en evidència les injustícies normalment ocultes del racisme, fet que va provocar que els atònits mitjans de comunicació del nord difonguessin la indignació a escala nacional. Al contrari, aquestes implicacions van ser conseqüència d'una estratègia de conflicte premeditada.

I no va ser l'última vegada que es posaria a la pràctica una estratègia d'aquest tipus.

No tan espontànies ni descontrolades

“Espontani”. “No planificat”. “Sense control”. “Emocional”. Tant si es tracta d'una onada de resistència a les dictadures de l'Orient Mitjà, de l'esclat de protestes contra el poder corporatiu en ciutats com Seattle, d'una revolta estudiantil en una província del Quebec, d'un milió de persones que surten als carrers de Los Angeles per exigir drets per als immigrants, de la petició de noves eleccions en una antiga república soviètica, d'una acampada a Wall Street que provoca centenars de campaments arreu dels Estats Units i més enllà o d'una insistent reivindicació de #BlackLivesMatter, la percepció és la mateixa: **quan els moviments populars apareixen a la pantalla del nostre televisor, els mitjans de comunicació els presenten tan sobtats i**

incontrolables com una epidèmia viral o una tempesta d'estiu.

La plaça Tahrir, del Caire, durant les manifestacions massives de la 'primavera àrab' / MONA - WIKIMEDIA COMMONS

“I si els períodes de revoltes populars i espontànies no són ni espontanis ni tan desenfrenats com podrien semblar?”

El 2011 —un any en què es va produir la Primavera Àrab, les manifestacions massives contra l'austeritat arreu d'Europa i el sorgiment del moviment Ocupa Wall Street—, la revista *Time* va descriure aquests alçaments com a “amorfs, espontanis i sense líders”. El *Washington Post* va dir sobre l'onada de protestes a l'Orient Mitjà que era una cosa que **“s'escampa com un virus” i “afecta cada país de manera diferent i incontrolable”**. I, segons el *New York Times*, l'augment de la resistència ciutadana era una cosa “impossible de predir per cap servei d'intel·ligència”.

Aquestes caracteritzacions no són gens inusuals. El 1999, quan els estudiants i els sindicats de Sèrbia van desafiar el règim de Slobodan Milosevic, la premsa va comentar sobre les aturades de treball: “Acompanyades per actes espontanis de desobediència civil arreu del país”. El *Moscow Times* va escriure que la Revolució Taronja de 2004 a Ucraïna, una reacció contra la corrupció i el frau electoral, “era, essencialment, un rampell espontani i emocional del poble ucraïnès”. El 2006, quan les marxes encapçalades per immigrants van fer sortir milers de persones als carrers de les ciutats nord-americanes, el *Washington Post* ho va descriure com “una onada espontània d'activisme”,

Pel que fa al moviment pels drets civils, Aldon Morris va destacar l'opinió generalitzada que els manifestants estaven "reaccionant a cegues a unes forces incontrolables" i que les segudes en taulells de locals comercials "eren un fenomen estudiantil espontani". De fet, la constància històrica és plena d'interpretacions com aquestes.

Però què passa si els períodes de revoltes populars i espontànies no són ni espontanis ni tan desenfrenats com podrien semblar en un principi? **Què passa si els rampells de canvi social que apareixen en els nostres titulars descrits com a tempestes sobtades resulta que es poden preveure?** Què passa si un pot llegir els núvols i interpretar-ne els signes? O, de fet, què passa si resulta que és possible influir en el clima?

Per què a Birmingham sí i a Albany no va triomfar l'estratègia?

Per a Martin Luther King i els organitzadors de l'SCLC, va quedar demostrat que la confrontació a Birmingham va ser tremendament profitosa: una validació del seu convenciment que la disrupció generalitzada, decidida i no-violenta podia canviar el curs de la política nacional. **La victòria en aquella ciutat va enviar ones expansives arreu del país:** en els dos mesos i mig posteriors a l'anunci d'un acord amb els comerciants de Birmingham per començar l'abolició de la segregació, es van produir més de set-cents cinquanta protestes pels drets civils en cent vuitanta-sis ciutats nord-americanes, amb un resultat de gairebé quinze mil detencions.

I menys d'un any i mig després que hagués començat la campanya de l'SCLC, **el president Lyndon Johnson va promulgar la Llei dels drets civils de 1964.** Però aquest canvi de fortuna deixa una qüestió crucial sense resposta: per què la iniciativa de Birmingham va reeixir i, en canvi, l'intent recent per posar fi a la discriminació de les lleis de Jim Crow a Albany va fracassar de manera tan fatal i tan tràgica?

El problema en l'ofensiva fracassada d'Albany no va ser la falta de tàctiques creatives. Igual que la campanya de Birmingham, el moviment va adoptar un sistema innovador per combinar segudes, boicots, marxes, detencions massives i acció legal. De fet, Albany destacava perquè era la primera vegada que el moviment pels drets civils desplegava tota la gamma d'armes del seu arsenal de resistència civil. **King descrivia la campanya d'Albany com "la utilització més creativa" de la protesta no-violenta fins ara.**

I amb tot, malgrat aquest nivell de sofisticació tàctica, pocs podien negar que l'esforç va quedar curt. Fins i tot King —que públicament va intentar aportar un gir positiu al moviment d'Albany— va reconèixer que, després de més d'un any de protesta, "la gent va quedar molt deprimida i desesperada". Un director regional de l'Associació Nacional per al Progrés de la Gent de Color (NAACP) va ser més contundent: "Albany va reeixir", va dir, fent broma, "si considerem que l'objectiu era anar a la presó".

Hi va haver molts factors que van influir en el fracàs. A Albany, l'SCLC es va veure involucrada en un conflicte que l'organització no va crear. Els activistes locals ja havien iniciat un atac difús i ampli contra l'estructura de poder segregacionista sense haver analitzat adequadament les debilitats dels seus oponents. Tal com suggereixen els comentaris maliciosos de la NAACP, hi havia una gran rivalitat entre les organitzacions pels drets civils, amb grups, incloent-hi l'SNCC, que van fer públics els seus desacords amb King i els seus seguidors. Les assenyades autoritats de la ciutat, encapçalades per l'afable i moderada cap de la policia Laurie Pritchett, van poder fer les detencions suficients per sufocar la dissensió sense desbordar les presons ni aclaparar les forces policials.

Martin Luther King adreçant-se a la gent a Washington durant la marxa del 23 d'agost de 1963 / WIKIMEDIA COMMONS

“Aquest llibre tracta de per què el mètode de l’acció no-violenta encara pot remodelar la vida política en el pròxim segle”

Tots aquests factors van contribuir a la catàstrofe. Però tots junts assenyalaven un problema més fonamental: **a Albany no hi havia cap pla definit sobre com utilitzar l’escalada constant del conflicte no-violent per fer insuportable la pressió sobre les estructures racistes.** Faltava un marc general a través del qual els actes de sacrifici personal es poguessin canalitzar en un esforç coordinat per augmentar la tensió i derrotar la segregació en el seu punt més dèbil. Amb Birmingham, això va canviar. **“No hi ha cap teoria tàctica prou bona perquè una lluita revolucionària per una part del poder es pugui guanyar prement una filera de botons”**, va escriure King en una perspicaç reflexió després d’Albany. “Els éssers humans amb tots els seus defectes i virtuts constitueixen el mecanisme d’un moviment social. Han de cometre errors i aprendre’n, cometre més errors i tornar-ne a aprendre”.

No hi ha cap fórmula màgica per eliminar les lleis de Jim Crow o derrocar un dictador. **Les dinàmiques del conflicte no-violent són subtils i complexes.** I, per descomptat, hi ha un element d’imprevisibilitat en qualsevol mobilització massiva. No obstant això, el ‘Projecte C’ forma part d’una tradició que ha intentat **estudiar, planificar i aplicar els principis d’un art poc apreciat que s’està convertint en una de les forces més influents del món actual: l’art d’una revolta desarmada.**

Una tradició d'estratègia no-violenta de mobilització social

Aquest llibre és la història d'aquest art. Tracta del tipus d'estratègia que es va utilitzar per crear el 'Projecte C' i de per què els arquitectes de l'alçament no-violent de Birmingham van creure que el seu pla d'escalada podria funcionar. Tracta de la tradició de dècades d'experimentació que va conduir fins al 'Projecte C' i de com les lliçons d'aquesta tradició s'han anat perfeccionant al llarg dels anys, contribuint a les victòries històriques de la justícia social. Finalment, tracta de per què **el mètode de l'acció no-violenta encara pot remodelar la vida política en el pròxim segle.**

I també tracta d'un fenomen específic: la mobilització massiva basada en l'impacte. Afirmar que aquells que han estudiat més detingudament aquestes mobilitzacions —examinant com construir i mantenir escenaris de protesta generalitzada— provenen d'una tradició de no-violència estratègica. Argumenta que els observadors polítics que estan alerta de les convulsions democràtiques del segle XXI haurien d'incorporar els coneixements d'aquesta tradició a l'hora d'interpretar com es produeix la transformació social. Mentrestant, els que volen generar aquest tipus de convulsions faran bé d'unir aquests coneixements amb els seus mètodes per influir en el canvi.

La no-violència sovint es considera obsoleta, una idea que ha quedat oblidada i que en gran manera és irrellevant en les qüestions globals. Amb tot, cada vegada que es rebutja, **l'acció no-violenta estratègica sembla que es referma com una força històrica.** Sense agafar les armes, amb pocs diners i uns quants recursos tradicionals, la gent que forma moviments no-violents aconsegueix capgirar els termes del debat públic i canviar la direcció de la política del seu país. **Aquesta forma de no-violència no és passiva. És una estratègia per a la confrontació.**

Dècada rere dècada, les mobilitzacions desarmades han creat moments decisius. Als Estats Units, s'hi inclouen les vagues de braços caiguts a les plantes d'automòbils de Michigan a la dècada de 1930, els moviments contra la guerra i per la lliure expressió als campus a la dècada de 1960, les protestes pel benestar i pels drets de les dones a la dècada de 1970, les campanyes antinuclears i l'activisme per la sida de la dècada de 1980, l'acció directa per protegir els boscos i contra la globalització corporativa a la dècada de 1990, i les manifestacions contra la guerra de l'Iraq els primers anys del nou segle. A escala internacional, el conflicte no-violent estratègic ha sigut fonamental per ajudar a derrocar els governants no democràtics en tot un seguit de països, des de Xile fins a Polònia, passant per les Filipines, Sèrbia, Benín i Tunísia.

Quan es produeixen aquestes erupcions, a vegades semblen remolins d'activitat: intrusions rares i excepcionals en les normes de la política quotidiana. Fa la impressió que són esdeveniments únics en la vida. Però curiosament, quan els comences a buscar, resulta que **aquests esdeveniments únics apareixen constantment, en diverses formes i en llocs inesperats.** L'any 2011, en què es va produir la Primavera Àrab i va sorgir el moviment Ocupa Wall Street, va ser un moment de màxima activitat. Però el ritme només ha disminuït una mica. Des de llavors, hi ha hagut erupcions de resistència en massa a Mèxic, a Turquia, al Brasil i a Hong Kong, per esmentar només alguns dels casos internacionals més destacats. Dins dels Estats Units, han tingut lloc importants manifestacions contra el canvi climàtic, i les fortes protestes contra el racisme i la brutalitat policial s'han unit sota la insígnia de #BlackLivesMatter.

Molts dels avenços crítics de l'últim segle i mig —la fi de l'esclavitud, el sufragi de les dones, la restricció del treball infantil i la implementació d'unes normes de seguretat al lloc de treball, i la prohibició de moltes formes de discriminació— no es deuen tant a les negociacions legislatives que van formalitzar l'acceptació d'aquestes causes sinó **molt més als moviments socials que els van donar un lloc en el mapa.** De la mateixa manera, en l'escenari internacional, un nombre creixent de líders no electes han cedit el poder no com a resultat de la diplomàcia tradicional o l'estratègia

militar, sinó que han estat expulsats mitjançant les peticions fetes per les mobilitzacions massives desarmades.

Si bé s'ha demostrat que és important, l'**aplicació estratègica de la força no-violenta és encara poc coneguda**. La no-violència sovint és considerada com una filosofia o un codi moral. Amb molta menys freqüència s'estudia com un **mètode de conflicte polític, disrupció i escalada**. Això és una oportunitat perduda. Si ens sorprenem perpètuament per una revolta desarmada, si ens neguem a incorporar-la en la nostra visió de com progressen les societats, aleshores deixem passar l'oportunitat de comprendre un fenomen crític, i d'aprofitar el seu poder.

L'art de "la revolta desarmada"

Gandhi a Nova Delhi, el 12 d'octubre de 1939 / CENTRAL PRESS - GETTY IMAGES

"El conjunt de coneixements sobre la no-violència estratègica que existeix avui dia s'ha transmès de generació en generació"

El curs del desenvolupament de la no-violència estratègica recorre moltes biografies. En part, és una història de revelacions personals. Tracta de com **un jove Mohandas Gandhi**, inspirat per Tolstoi, va deixar de banda la formació que havia rebut com a advocat per **adoptar un tipus d'acció diferent, una forma de resistència col·lectiva que ell considerava més poderosa que no pas presentar demandes**. Tracta d'un erudit, Gene Sharp, inicialment immers en la tradició pacifista, que va descobrir que la no-violència no ha de ser només un credo personal seguit per una petita comunitat de persones que rebutgen tot tipus de guerra, sinó que és **una cosa que es pot adoptar molt més àmpliament com a arma pragmàtica de lluita**. I tracta de Judi Bari, una feminista i veterana sindicalista, que va reorganitzar la lluita per salvar les sequoies de Califòrnia aportant un

nou conjunt de tàctiques a un moviment mediambiental radical amb una cultura que havia estat definida per l'ètica del masclisme cowboy.

Tant si les mobilitzacions massives estan encapçalades per líders de renom com impulsades per persones que no s'esmenten en els llibres d'història, poden tenir un impacte transformatiu sobre aquells que les experimenten. Quan la gent descobreix l'organització basada en l'impacte com una nova forma d'acció, pot canviar fonamentalment la seva manera d'abordar algunes de les qüestions més bàsiques de la política: com s'inicia una campanya, i com es formula una petició de canvi? **Com es respon a la repressió de l'Estat, i com s'interactua amb els mitjans de comunicació?** Com ho poden fer els grups per aprofitar l'energia d'un esdeveniment que desencadena de manera inesperada una onada d'interès per la seva causa, i quan s'han de posar seriosament a treballar i institucionalitzar els últims assoliments? **Quan és el moment adequat perquè els moviments declarin la victòria, i quins són els canvis duradors que es poden obtenir dels seus esforços?**

El conjunt de coneixements sobre la no-violència estratègica que existeix avui dia s'ha transmès de generació en generació i s'ha perfeccionat al llarg de dècades d'assajos i errors. A vegades, aquest procés ha sigut incoherent i indisciplinat. **Activistes de diferents continents i de diferents dècades han reinventat de manera independent els principis clau per guiar l'acció massiva, basant-se en diverses tradicions polítiques i fonts d'inspiració.** Molts han actuat amb una planificació limitada, i molt rares vegades han documentat el seu aprenentatge. La creació del 'Projecte C' va ser una ocasió en què els que experimentaven amb la no-violència van dedicar un temps a definir els aspectes clau de la seva estratègia. Hi ha altres exemples de planificació i reflexió que s'han produït independentment en moviments d'arreu del món. I, encara que siguin improvisats, **cadascun representa un pas endavant en l'acumulació col·lectiva de coneixement sobre l'art de la revolta desarmada.** Malgrat que aquesta lenta acumulació de coneixement ha anat progressant de manera informal durant més d'un segle, recentment s'ha complementat amb un tipus molt més premeditat de formació i estudi. En un gir interessant, un grup d'intel·lectuals i activistes ha decidit que el desenvolupament d'un conflicte no-violent estratègic és prou important perquè no es deixi a l'atzar. **I s'han mobilitzat per fer-hi alguna cosa.**

*Aquest text és un extracte de la Introducció de ['Manual de desobediència civil'](#), de Mark Engler i Paul Engler, traduït al català per Núria Parés Sellarès, i publicat per Edicions Saldonar aquest mes de setembre. Si et [subscrius](#) a CRÍTIC aquests dies, te l'enviem a casa.